

MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARNING KREATIVLIGINI OSHIRISHDA TASVIRIY FAOLIYATNING O‘RNI

TERMIZ DAVLAT PEDAGOGIKA INSTITUTI

MAKTABGACHA TA’LIM FAKULTETI

MAKTABGACHA TA’LIM YO‘NALISHI

2-BOSQICH 201-GURUH TALABASI

CHORIYEVA DURDONA

ILMIY RAHBAR PHD. **KADIROVA SHAHNOZA**

ANNOTATSIYA.

Xulosa qilib shuni ta’kidlash kerakki, maktabgacha yoshdagi bolalarning kreativligini oshirishda tasviriy faoliyatning o‘rni beqiyosdir. Bolalar juda beg‘ubor huddi oppoq qog‘oz misoli unga qanday qalamda yozish, qanday bo‘yoqlar bilan boyitish bu tarbiyachining mahoratiga bog‘liq hisoblanadi. Aynan, bolalarga tasviriy faoliyatni orgatish orqali ularda estetik didning shakllanishi, hamda bundan tashqari tasviriy faoliyat-asliga qarab va tasavvur bo‘yicha buyumlar va o‘yinchoqlarning rasmini chizishga hamda o‘lchamini fazoviy joylanishi hamda ularda manzaralar go‘zalligini tabiatni anglashga o‘rgatishimiz mumkin. Shu boisdan vizual faoliyat har qanday bolaning hayotining muhim, ajralmas qismidir, barcha bolalar badiiy ijod bilan shug‘ullanishni yaxshi ko‘radilar. Vizual faoliyat maktabgacha yoshdagi bolaning shaxsiyatini shakllantirishning asosiy tarkibiy qismlaridan biridir. O‘qituvchilar va ota-onalarning to‘g‘ri, malakali, birgalikdagi yondashuvi bilan bu umumiy uyg‘unlikka yordam beradi.

KALIT SOZLAR. go‘zallik, nafosat, estetik, tasviriy faoliyat, badiiy did, muvaffaqiyat, tasavvur qilish, fikrlash, fantaziyasini, mehnat, estetik sezgi, qo‘llarning nozik motorikasi, xotira, tasavvur, , maqsad, tasviriy san‘at, . badiiy obraz, visual, . fikr, his-tuyg‘u, kognitiv, evristik.

Maktabgacha ta’lim tashkilotlarida tasviriy faoliyat mashg‘ulotalrini tashkil etishda tarbiyachining o‘rni beqiyosdir. Shuning uchun tarbiyachi kerakli bilim va malakalarga ega bo‘lishi lozim, albata buning uchun esa o‘z ustida tinmay mehnat qilmog‘i kerak. Tasviriy faoliyat bu-go‘zallikdan nafosatdan dars beradigan estetik

tarbiyaning maktabgacha yoshdagi bolalar ta'lim tarbiyasidagi muhim bo'lgan ilk bosqichlardan biridir. Bundan tashqari tasviriy faoliyat-asliga qarab va tasavvur bo'yicha buyumlar va o'yinchoqlarning rasmini chizishga hamda o'lchamini fazoviy joylanishi hamda ularda manzaralar go'zalligini tabiat anglashga o'rgatish zarur. Ayniqsa bu ishlarni tashkil etishda tarbiyachining o'rni beqiyosdir. Tasviriy faoliyat mashg'ulotlarida tarbiyalanuvchilarni tabiatga bo'lgan muhabbatini yanada rivojlantirish bo'yicha turli tuman o'yinlar yordamida urgatiladi. Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida tarbiyalanuvchilarni maktabda muvaffaqiyatli o'qib ketishlari uchun zarur bo'lgan vazifalar ham hal qilinadi. Maktabgachga ta'lim tashkiloti tarbiyalanuvchilari tasviriy faoliyat mashg'ulotlari jarayonida fikrlarini analiz-sintez va takrorlash ko'nikmalari shakllana boradi. Shuningdek bu mashg'ulot davomida bolalar jamoada ishlash, o'z xati-harakatlarini boshqarishga harakat qiladi. Tasviriy faoliyat mashg'ulotlari jarayonida maktabgacha ta'lim yoshidagi bollalarni badiiy didini tarbiyalash hamda amaliy badiiy faoliyat va malakarini rivojlantirish va fikrlashini yoki fantaziyasini va tasavvur qilish qobiliyatini hamda qo'lning aniq harakatlari va barmoqlarning mayda motorikasini rivojlantirish kerak. Tasviriy faoliyat-bu bolalarni o'z oldiga qo'ygan maqsadlarini bajarishda tinmay mehnat qilishga undovchi faoliyat hisoblanadi. Bolalarda mehnat ko'nikmalarini o'stirish shuningdek, tarbiyalash kerak, faqat navbatchilik orqali ba'zi bolalarda emas, balki, har bir bolada. Tasviriy faoliyat bolalarga estetik tarbiya berishning asosiy, vositasi hisoblanadi. Har bir predmetning katta-kichikligini, rangini, shaklini, fazoda joylashishini ajratishni o'rgatadi. Maktabga bolalami tayyorlashda tasviriy faoliyat katta ahamiyat kasb etadi. rasm, loy, qurish materiallari bo'yicha bilim, malakarini egallash maktabda tasviriy faoliyat darslari va mehnat darslarini muvaffaqiyatli egallashlariga asos bo'ladi. Ularni o'quv faoliyatiga tayyorlaydi: pedagogni tinglashga, uning ko'rsatmalarini bajarishga o'rgatadi. Oldiga qo'yilgan vazifani hal etishda, uning asosiy va muhim hal etish yo'llarini izlab topish bu o'quv faoliyatning asosiy sababchilaridan biridir. Tasviriy faoliyat jarayonida o'z ishini nazorat qilib borish, maktabda vazifalarni bajarishda ham rol o'ynaydi.

Maktabgacha ta'lim tashkilotida tasviriy faoliyat mashg'ulotlarini rejalashtirish va hisobga olish zarur. Tasviriy faoliyat – bu bolalarni o'z oldiga qo'ygan maqsadlarini bajarishda tinmay mehnat qilishga undovchi faoliyatdir. Tasviriy faoliyat bolalarga estetik tarbiya berishning asosiy vositasi hisoblanadi. Har bir predmetning katta-kichikligini, rangini, shaklini, fazoda joylashishini ajratish bu

estetik sezgining bo‘laklari hisoblanadi. Bolalarda estetik sezgining rivojlanishi – rangi, ritmi, proporsiyani chuqurroq sezish bilan bog‘liqdir. Maktabgacha ta’lim tashkilotida tasviriy faoliyat bo‘yicha ishlarni rejalashtirishda asosiy tamoyili, bu tasviriy faoliyatni ta’lim-tarbiyaviy ishning eng muhim bo‘limlaridan biri sifatida qarash hisoblanadi. Tasviriy faoliyat bo‘yicha ishni ma’lum bir vaqtga rejalashtirishda, shu davrda faoliyatning boshqa turlari bo‘yicha amalga oshiriladigan ta’lim-tarbiyaviy ishlarni ham nazarda tutmoq lozim. Tasviriy faoliyat bo‘yicha mashg‘ulotlarni rejalashtirishda, albatta tasviriy faoliyat mashg‘ulotlari o‘rtasida o‘zaro bog‘liqlikni ham hisobga olmoq zarurdir. Tasviriy faoliyatning har bir turi o‘ziga xos vazifalarni hal etadi, ammo qanday bo‘lsa-da, ularni bir yo‘nalish, maqsad bo‘yicha (tevarak-atrof, hayotning xilma-xil, o‘ziga xos ko‘rinishlardagi tasviri) birlashadilar. Tasviriy faoliyat bo‘yicha ishni rejalashtirishda tarbiyachi, albatta har bir turdagi mashg‘ulotlar soniga qat’iy rioya qilishi lozim. Tasviriy faoliyat bo‘yicha mashg‘ulotlarni rejalashtirish, yuqoridagilardan tashqari, mashg‘ulot qanday materiallar bilan o‘tkazilsa, maqsadga muvofiq bo‘lishini ham tarbiyachi nazarda tutmog‘i lozim. Tasviriy faoliyat mashg‘ulotlari – bu rasm chizish, loy, applikasiya, qurishyasash mashg‘ulotlaridir. Bu mashg‘ulotlar maktabgacha ta’lim muassasasining barcha guruhlarida aniq bir vaqtda, kun tartibi asosida uyushtiriladi. Hamma mashg‘ulotlar uch qismga bo‘linadi: – mashg‘ulotning boshlanishi–topshiriqni tushuntirish; – mashg‘ulotning borishi–topshiriqni bolalar tomonidan bajarilishi; – mashg‘ulotning yakuni–bolalar bilan bajarilgan topshiriqni tahlil qilish. Maktabgacha ta’lim tashkiloti rasm faoliyatini san’at markazlarida rejalashtiriladi.

Har bir bolaning rivojlanishida tasviriy faoliyat katta ahamiyatga ega. Tabiat, tevarak-atrofigimiz, san’at orqali dunyoni bilish jarayonida bolalarda estetik did, go‘zallik haqidagi tushunchalar shakllanadi. Ammo bolaning estetik rivojlanishida alohida o‘rinni uning umumiy aqliy rivojlanishida muhim rol o‘ynagan badiiy faoliyati egallaydi. Bundan ham muhimi shundaki, vizual faoliyat qo‘llarning nozik motorikasini, xotirasini, tasavvurini faol rivojlantirishga yordam beradi, shuningdek, bolalarni fikrlash va tahlil qilishga o‘rgatadi. Tasviriy san’at darslari jarayonida bolalar ikki turdagi faoliyatni birlashtiradi: jismoniy va aqliy. Bundan tashqari, tasviriy faoliyat izchil nutqni shakllantirishga yordam beradi va so‘z boyligini boyitadi. Badiiy obrazni muvaffaqiyatli tasvirlash jarayoni nafaqat idrokni, tasvirlanayotgan narsa haqida zarur g‘oyalarni shakllantirishni, balki texnik

ko'nikma va malakalarni ham shakllantirishni talab qiladi. Ko'pincha tasviriy san'at texnikasini o'qitishga kam e'tibor beriladi. Bolalar asbobni to'g'ri ushlab turish va ishlatishni bilishmaydi, qo'l harakatining asosiy texnikasi va usullarini bilishmaydi. Bularning barchasi, materiallarni bilmaslik bilan birga, qattqlik, noaniqlik, noaniqlik va tez charchashga olib keladi. Bu, o'z navbatida, bolaning o'ylab topilgan tasvirni etkazishini qiyinlashtiradi va o'ziga shubha va ushbu faoliyat turiga qiziqishning qisman yoki to'liq yo'qolishiga olib keladi. Kerakli ko'nikma va ko'nikmalarni rivojlantirishning muvaffaqiyatli jarayoni uchun harakatlarni so'zlar va tushuntirishlar bilan namoyish eting. Bu ta'sir tasviriy san'at ko'nikmalarini o'rganish sifatini ham, tezligini ham oshiradi. Bolalar idrokining o'ziga xos xususiyatlari bor, shuning uchun vizual faoliyatda oldingi yoshdagi bolalarning asarlari ibtidoiy ekspressivlik bilan ajralib turadi. Shunday qilib, bolaning ob'ekt haqidagi g'oyalari haqiqatdagi ob'ektning o'zidan juda farq qilishi mumkin, shuning uchun faqat eng katta taassurot qoldirgan uning ba'zi fazilatlarini saqlanib qoladi. Shunday qilib, bolalar ko'pincha rasmda yoki hunarmandchilikda ko'rganlarini emas, balki o'zlari tasavvur qilgan va tasavvur qilgan narsalarni etkazishadi. O'qituvchilarning yuqoridagilarni bilmasliklari texnologiyani o'qitish jarayonini shoshqaloqlik va tezlashtirishga olib keladi, bu esa bolani badiiy tasvirlar o'rniga faqat shablon bo'yicha harakat qilishni o'rganishiga olib keladi. Bu tasavvurni rivojlantirish uchun katta xavf tug'diradi, chunki bunday bolalar o'zlarining shaxsiy ifoda vositalarini yo'qotishlari mumkin. Shuning uchun bolalarni nafaqat tasviriy faoliyat orqali badiiy tasvirlarni etkazish texnikasini o'rgatish, balki atrofdagi dunyo va voqelikning estetik jihatdan ahamiyatli ob'ektlari va hodisalarini estetik idrok etish jarayonida faol ishtirok etishni o'rgatish juda muhimdir. Bola ob'ektini diqqat bilan o'rganib chiqib, uning to'liq tasavvurini ololmaydi. O'qituvchi ob'ektini to'liqroq idrok etish jarayonini tashkil qilishi, uning shakli, o'lchami, rangi, hatto hidi yoki yumshoqligi va qattqligi yoki boshqa xususiyatlariga e'tibor berishi kerak. Shu tariqa idrokdan olingan in'ikoslar asta-sekin o'zgarib, boyib boradi. Yuqoridagilardan kelib chiqqan holda, bolani bir xil harakat qilishni emas, balki uning badiiy faoliyatida turli xil usullardan foydalanishga o'rgatish nihoyatda muhimdir. Bolaning ijodiy faoliyatni boshlashi uchun eng mos davr erta yoshdir. Aynan shu yoshda ushbu turdagi faoliyatga ehtiyoj paydo bo'ladi va asosiy ko'nikmalar paydo bo'ladi. Bu yoshdagi bolalar bilan ishlaydigan o'qituvchilar bolaning endigina rivojlana boshlaganini hisobga olishlari va bu jarayonga alohida

e'tibor berishlari kerak. Tasviriy san'at bilan ertaroq shug'ullangan bolalar yaxshi natijalar ko'rsatadi, ularning tasavvurlari, ko'nikmalari yaxshilanadi.

Vizual faoliyat orqali zamonaviy pedagogika ko'plab muammolarni hal qiladi, masalan:

1. Bolalarda estetik ehtiyojlarni shakllantirish, san'atning turli turlari va ularning janrlari bilan tanishtirish.

2. Rang tuyg'usini shakllantirish (ranglarni va ularning soylarini aniqlash, soylarni olish uchun ranglarni aralashtirish), ob'ektning shakli va tuzilishini etkazish qobiliyati.

3. Tasviriy faoliyatning turli turlarida kompozitsion markazni, simmetriya yoki assimetriyani, ufq chizig'ini etkazish qobiliyati.

4. Klassik va noan'anaviy turli xil texnikalarni o'zlashtirish.

5. Tasvir yaratishda badiiy mahorat bilan tajriba o'tkazish qobiliyati.

6. Atrofdagi voqelik haqidagi tushunchani kengaytiradi, ijodiy faollik va ritm hissini rivojlantiradi.

7. Materiallar bilan mustaqil tajriba o'tkazish qobiliyati, tadqiqotga tayyorligi.

8. Bolaning hissiy tuyg'ularini kengaytirish.

9. Individual uslubni shakllantirish, original badiiy obraz yaratish qobiliyati.

10. Ishni yakunlash qobiliyati, jamoada ishtirok etish va ishni yaratish qobiliyati.

11. Ijodiy faoliyat, mustaqillik, tengdoshlar va kattalar bilan muloqot qilish ko'nikmalarini shakllantirish.

12. Fikr va his-tuyg'ularingizni ifoda etish qobiliyati.

13. Insonning estetik didini, ishiga tanqidiy baho berish va maslahatlarni qabul qilish qobiliyatini shakllantirish.

Shunday qilib, tasviriy faoliyat san'atshunoslik, badiiy-vizual, kognitiv-rivojlantiruvchi, evristik, hissiy-shaxsiy va estetik-qiymatli vazifalarni hal qiladi.

Research Science and
Innovation House

Adabiyotlar ro‘yxati:

1. Погодина С.В. Шаг в искусство. Парциальная программа по изобразительному творчеству дошкольников. – М.: ВАКО, 2015. – 144 с. – (Дошкольники: учим, развиваем, воспитываем).
2. Комарова Т.С. Обучение дошкольников технике рисования: учебное пособие Программе воспитания и обучения в детском саду / Под редакцией М.А. Васильевой, В.В. Гербовой, Т.С. Комаровой. – Издание третье. – М.: Педагогическое общество России, 2007.
3. Доронова Т.Н. Изобразительная деятельность и эстетическое развитие дошкольников: метод. пособие для воспитателей дошкол. образоват. учреждений / Т.Н. Доронова. – 2-е изд. – М.: Просвещение, 2008. – 189 с.
2. I.V. Grosheva, L.G.Yevstafeva, D.T.Maxmudova, Sh.B.Nabixanova, S.V.Pak, G.E.Djanpeisova "Ilk qadam" davlat o'quv dasturi T: 2018. 1-81-b;
3. Т.С.Волосовес, В.А.Маркова, С.А.Аверина. СТЕМ-образование детей дошкольного и младшего школьного возраста. М. Бинوم. Лаборатория знаний 2019.
4. G.Bogdanovich. Dopolnitelnaya obshchrazvivayushchaya programma «Multstudiya «Moy mir» Sverdlovskaya oblast, 2018 g
5. Master-klass dlya pedagogov «Sozдание multfilmov vmeste s detmi» M., 20182

Research Science and Innovation House